

Л. В. Матвєєва

Василенко Микола Прокопович

ВАСИЛЕНКО Микола Прокопович (02(14). 02. 1866, с. Есмань, нині смт Червоне Глухів. р-ну Сум. обл. – 03. 10. 1935, Київ) – історик, правознавець, політичний і громадський діяч. Брат [К. Василенка](#), чоловік *Н. Полонської-Василенко*. Акад. ВУАН (1920). Дійсний член НТШ (1911). Навч. на мед., закін. істор.-філол. факультет Дерпт. університету (нині м. Тарту, Естонія, 1890). Того ж року переїхав до Києва, де став чл. редколегії ж. «Кіевская старовина», у якому опублікував свої перші наук. статті, серед них – істор. розвідки «К вопросу о децентрализации исторических архивов», «К истории малорусской историографии и малорусского общественного строя», «Прикрепление крестьянства левобережной Малороссии в XVIII ст.» У 1893–1903 викладав історію та рос. мову у київ. гімназіях та Кадет. корпусі, водночас писав статті для «Энциклопедического словаря» Ф. Брокгауза та І. Ефрона, зокрема «Литовско-русское государство», «Малороссия», «Уния и униатская церковь в пределах Польши и России». 1903–05 – службовець губ. попечительства про нар. тверезість та губ. статист. комітету; 1905–06 – ред. українофіл. г. «Киевские отклики»; 1907 за публікацію матеріалів антиурядового спрямування був засудж. до одноріч. ув'язнення (покарання відбував у С.-Петербурзі). Від 1910 – чл. заг.-рос. Конституц.-демократ. партії та ТУПу, в програмі якого була вимога автономії України у рамках буржуаз. конституц. Росії. Склав іспити на магістра рос. історії в Університеті св. Володимира у Києві; у 1911 було присвоєно звання приват-доцент, однак влада позбавила його права викладати; 1911–12 брав участь у написанні дослідж. «Всемирная история» під ред. Пфлуга – Гартунга, зокрема був автором статей «Очерк русской истории», «Славянские народы (Россия)»; 1913 – присяж. повірений Одес. судової палати, гол. правління Київ. обліково-позичкового товариства взаєм. кредиту; 1913–16 у Києві вийшли

друком монографії «Исторические сведения о кабардинском народе» та «Очерки по истории Западной Руси и Украины». Під час 1-ї світової війни працював у київ. відділ. «Союзу міст», «Военно-пром. комітету», «Татьянін. комітету» і «Т-ві допомоги населенню Пд. Росії». У 1916 започаткував Київ. міський комітет для задоволення потреб, пов'язаних з війною, працював захисником при канцелярії 12-го кримінал. відділ. Київ. окружного суду. 22 березня 1917 Тимчас. уряд призначив його попечителем Київ. учбової округи, 17 серпня – товаришем міністра освіти Росії. Повернувшись до Києва у листопаді 1917, працював викл. каф. історії Університету св. Володимира, водночас – проф. Укр. нар. університету та юрид. інституту. Від квітня 1918 – чл. Ген. суду України, в. о. голови РМ в уряді гетьмана П. Скоропадського, Міністр нар. освіти (від 2-ї пол. червня – Міністр нар. освіти і мистецтв). За сумісництвом до травня 1918 – в. о. Міністра закордон. справ та голови Держ. Сенату Укр. Держави. Перебуваючи на посту Міністра освіти, проводив політику українізації освіт. закладів, був одним із ініціаторів створ. УАН і Нац. б-ки, його заходами відкрито 50 нових укр. заг.-осв. шкіл, він був також одним з ініціаторів створення Київ. та Укр. Кам'янець-Поділ. університетів. Від осені 1920 – голова Комісії для виучування зх.-руського та укр. права при Соц.-екон. відділі УАН, ред. «Звідомлень» цього відділу, водночас читав у Київ. інституті соц.-екон. наук курси «Загальне вчення про право» та «Українознавство», у Київ. кооператив. інституті – «Історію економіки побуту»; 1921–22 – президент ВУАН. 24 вересня 1923 – 24 жовтня 1925 перебував у в'язниці в справі Київ. обл. центру дій, засудж. до 10 р. ув'язнення, був амністов. (реабіліт. лише у квітні 1991). Після звільнення продовжував працювати у ранзі позаштат. академік, у 1925–33 очолював Соц.-екон. відділ та Комісію для виучування історії зх.-руського та укр. права при ньому, видавав «Записки» цього відділу та «Праці» комісії. У дослідженнях історії права В. був прихильником порівняльно-істор. методу, започаткував нову галузь правничої науки – історію укр. держави і права. 1991 АНУ заснувала премію ім. В.

Основні праці

О. М. Бодянский и его заслуги для изучения Малороссии. К., 1904; Прикрепление крестьян в Малороссии // Великая реформа: 1861–1911. Т. 1. Москва, 1911; Павло Полуботок. В двістолітню річницю його смерті // Україна. 1925. Кн. 6/15; Як скасовано Литовського Статута // Зап. соц.-екон. відділу ВУАН. Т. 2–3. К., 1926; Збірка матеріалів до історії Лівобережної України та українського права XVII–XVIII в. К., 1927; Територія України XVII віку (розвідка з історії права) // Зб. Істор.-філол. відділу ВУАН. К., 1927. Т. 1, № 51; «Права, по которм судится малороссийский народ» як джерело до історії державного права України XVIII ст. // Там само. 1928. Т. 1, № 76; Правне положення Чернігівщини за польської доби (1618–1648) // Чернігів і Північне Лівобережжя: Огляди, розвідки, матеріали. К., 1928; Конституція Филиппа Орлика // Ученые зап. Ин-та истории Рос. ассоц. научно-исследовател. ин-тов обществен. наук. Т. 3. Москва, 1929; Матеріали до історії Українського

права. К., 1929.

Рекомендована література

1. Полонська-Василенко Н. Д. Микола Прокопович Василенко – його життя та наукова діяльність // УІ. 1966. № 3/4;
2. Вороненко В. В., Кістерська Л. Д., Матвєєва Л. В., Усенко І. Б. Другий президент: Істор.-біогр. нарис про М. П. Василенка // Вісн. АН УРСР. 1990. № 2;
3. Микола Прокопович Василенко: Показч. літ-ри. К., 1990;
4. Вороненко В. В., Кістерська Л. Д., Матвєєва Л. В., Усенко І. Б. Микола Прокопович Василенко. К., 1991;
5. Губицький Л. В. Василенко Микола Прокопович // Істор. факультет Київ. університету: Минуле й сьогодні (1834–2004). К., 2004.

Бібліографічний опис:

Василенко Микола Прокопович / Л. В. Матвєєва // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-33319>. – Останнє поновлення : 2017.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).